

AFEKT (87) sb m

á- : a- (59 : 18), -ff- : -f- (79 : 7), -k- : -c- (71 : 15); najczęstszy zapis áffekt- (53), najbardziej spolszczony áfekt- (3).

Obie samogłoski jasne.

sg N afekt (14). ◇ G afektu (10). ◇ D afektowi (1). ◇ A afekt (4). ◇ I afekt(e)m (7). ◇ pl N afekty (11). ◇ G afekt(o)w (8). ◇ D afekt(o)m PowodPr (2), afektum (2) RejZwierz 50, RejZwierz 81. ◇ A afekty (15). ◇ I afekty (6) BielKron, RejPosRozpr, BielSpr, KochWr, PaprUp, Phil, afektami (2) PowodPr, SkarKaz. ◇ L afekci(e)ch (4) BielKom (2), GórnDworz (2), afektách (1) GórnRozm.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Silna skłonność, poruszenie wewnętrzne, wzruszenie, uczucie o zabarwieniu dodatnim lub ujemnym, zależnie od kontekstu; affectus BielKom, MycPrz, Cn, affectio et commotio animi Cn, passio, perturbatio KlonFlis [affectus – chęć, żądza, chciwość BartBydg; miłosierdzie, żal, poruszenie serdeczne. Affectus movere, poruszyć komu serca ku łasce a miłosierdziu. Affectus pro amore – serdeczna chuć, miłość Mącz 114c; affectus – prętkie poruszenie Calep] (87) : Sprawá Wtora o Afekciech człowieczych. Perfony rozmawiaiące [...] Afectus carnis [Świat, Młodość, Wenus, Bachus, Sors, Postawa, Pomsta, Krotofila]. Afectus anime [Praca, Karność, Wstyd, Mierność, Sprawiedliwość, Pokora, Cirpliwość, Czas] BielKom D4v, nlb 4; RejWiz 192v; RejZwierz 50v; BielKron 127v; GrzegRóżn A2; affect s ciała á nie z dułze pochodząc/ iefli iefł poślufzny rozumowi/ Itawa łie cnotą GórnDworz Ff5; Iam tego nie powiedział/ áby miará áffekty náłze z vmyłfu wygubić/ á do końcá wykorzenić miała GórnDworz Ff7, Bb7, Ff5, Ff6, Ff7 [4 r.], Ff7v; Abowiem to práwy pan kto łie łam zwycięzy á nie da łobie rołkázowác żadnym áffektum álbo połthronnym łmyłom ciała łwego RejZwierz 81, 77 [2 r.], 79; Wolność tylko tá Wolnością ma byđz zwána/ ktorey/ rozum/ nie zmyłfy/ Ani pochoći (iefli [!]) affecty ták zwác mamy) pánuią GórnRozm Bv, Ev, M4; iáko to opiewa [...] Płalm Dawidá Krolá/ pełny áffektu/ wiary y náđzieie/ ktory on nie ták ięzykiem wymawiał/ iáko łercem á łzámí przed oblicznością BOżą drukował ReszList 147, 178; áffektu łwego przyiáznego zátáić miedzy łobą nie mogá [...] nic chęci łwey zarzyłtey ná łercu łwym pokryć nie vmieiac WerKaz 276; WisznTr 23; KochWr 38; PaprUp B; niemasz ostrzonego affectu, raczey skłonnny ku odpuszczeniu ActReg 141, 50, 117, 141; Boiaźń/ miłość/ chćiwość/ nienawiść/ gniew/ y ine áffekty dálekie od Sędziow być máią Phil L marg, Dv, R3, S; OrzJan 22; LatHar 662, 665; gdy [...] áffekty oboiey łtrony [katolików i ewangelików] były rozżárzone PowodPr 46, 6, 45, 46, 61, 65; SkarKaz 4 przedm; VotSzl B4v; GosłCast 34; SkarKazSej 694a; człowieká cztery áffekty naprzednieyłze vnołzą/ ktore Grekowie zowá Pałsiones: Cicero zowie Perturbationes: a náłzy łtárzy Polacy według Ciceroná zowá zamętki [pożądliwość, gniew, nadzieja, bojaźń] KlonFlis A4v, A4v [2 r.], B; KlonWor 3.

afekt ku komu (5): iáko łą [ludzie] rozmáitych rozłádkow/ áffekthow/ y zawiści ieden ku drugiemu BielSpr 75v; Phil D4, Ev – E2; RybGęłli A2v; niemogę łie zátzymác z onym łerdecznym ku łobie áffektem PowodPr 4; cf Zwroty, Wyrażenia, Szeregi.

afekt przeciw komu (3): WujJud 35; ich áffekty złe przeciw łam w łnich vmarzáiác CzechRozm 241 v; ActReg 94; cf Frazy.

W charakterystycznych połączeniach: pełny afektu; afekt ojcowski, przyjazny, serdeczny; ostrzony, rozżarzony, zły (2); afekty wygubić, wykorzenić.

Frazy: »afekt panuje, rządzi, dać się rządzić afektum« (2 : 1 : 1): Któryś nie dać afektum bez rozumu rządzić *RejZwierc* 50v; *Phil* K3; *PowodPr* 61; tych afekt y trunek/ á nie rozum/ rządzi *KlonWor* 68.

»afekt wygaśnie, zgaśnie« (2): iest ieszcze iakias distractio animorum [,,] y w Prusiech affekt iakis niewygaś przeciwko tamtei stronie *ActReg* 94; *GórnDworz* Ff7v.

Zwroty: »miarkować, moderować, skromić afekty« (3): iáko maśz ná wźzem miarkować y łkromić wźytyki áffekty łwoie y przyrodzenia łwego *RejZwierc* 179v; *ActReg* 13.

»poruszyć się afektem, wzruszony afektem« (2): nie vkázuiąc/ áby miał być iákim áffektem oycowłkim ku nim wzrułzony *Phil* Ev – E2; *LatHar* 663.

»rządzić, władać afekty« (2): [poeci] ludzkiemi áffekty/ gdzie chcą/ władać mogą *KochWr* 39; *Phil* S3.

»zwyciężyć afekty; afektow zwycięstwo« (2 : 1): ty áffekty á ty łzpetne przymioty [...] záwždy zwyciężyć może *RejZwierc* 155v; *Phil* I; *KołakCath* C3v.

Wyrażenia: »afekty cielesne« (3): *Phil* L; áby óstátki grzechow [...] oczyścił [...] przez vmartwienie żądz y áffektow cíelefnych *WujNT* 361, 361.

»afekt naturalny, przyrodzony, wrodzony« [*naturalis affectus MycPrz* II B2] (3): *Diar* 66, *BielKom kt*; áffektu powinnego náturálnego ku pothomłtwu zániedbawáli *Phil* D4.

Szeregi: »afekt i chęć; chuć albo afekt« (2): áby łwoie Rycyrze podwiódł nie tylko zapłátą álbo obietnicámi/ ále y chucią álbo áffekty ná nieprzyiaciele *BielSpr* 39v; áffekt y chęć ku łobie znáczną [...] iáśnie vznakam *RybGęśli* A2v.

»afekt i miłość«: máiac ie [*pieniądze*]/ bez przykłádania áffektu y miłości ku nim *WysKaz* 6.

»afekt a pożądlivość; afekt i żądza [*szyk zmienny*]« (1 : 2): áby ludzkiemi áffekty á pożądlivołciámi tám y łám nie było [*usługowanie własnościami swemi*] łzárpano *RejPosRozpr* b4; *WujNT* 361; powłzechne práwo zgwałćić gwoli nowym iákimłsi priwatnych ludźi áffektom y żądzam? *PowodPr* 44. Cf »afekty cielesne«.

»afekt i przychylność«: áffekty y przychylności mnożą łie/ á siły byerzą *GliczKsiąż* D4v.

Synonimy: chęć, chuć, miłość, pochoć, pożądlivość, zamętek, żądza.